

Список літератури: 1. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник. Х., 1998. 2. Молодцов М.В., Крапивин О.М., Власов В.И. Трудовое право России. М., 2001. 3. Пилипенко П.Д. Проблеми теорії трудового права. Львів, 1999. 4. Рабинович П.М. Основи загальної теорії права та держави. К., 2001. 5. Иоффе О.С., Мусин В.А. Основы римского гражданского права. Л., 1974. 6. Ромовська З. Цивільна правоздатність громадян //Право України. 1994. №10. 7. Пилипенко П. Ознаки трудової правосуб'єктності працівників у трудових правовідносинах //Право України. 1999. №12. 8. Чутчева О. Громадяни як суб'єкти соціально забезпечувальних правовідносин: теорія і практика // Право України. 2003. №7. 9. Мацукевич Ю.С. Граждане как субъекты советского права социального обеспечения: Автореф. дисс... канд. юрид. наук. М., 1990. 10. Мачульская Е.Е., Горбачева Ж.А. Право социального обеспечения. М., 2000. 11. Андреев В.С. Право социального обеспечения в СССР: Учебник М, 1987. 12. Сирота И.М. Право социального обеспечения в Украине. Х., 2003. 13. Алексеев С.С. Общая теория права: В 2-х т. Т.1. М., 1982. 14. Котюк В.О. Теория права. Курс лекций. К., 1996. 15. Kodeks Pracy. 2 Wydanie, stan prawny: maj 1998. 16. Трудове право України: Курс лекцій / За ред. П.Д. Пилипенка. Львів, 1996. 17. Скаун О.Ф. Теория государства и права. Х., 2000. 18. Основы государства и права /Под ред. О.Е. Кутафина. М., 2001.

Надійшла до редколегії 16.06.04

С.В. Городянко

ПОНЯТТЯ НЕБЕЗПЕКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Цілковита професійна захищеність працівників органів внутрішніх справ під час виконання службово-посадових обов'язків – кінцева мета проведення організаційно-правових заходів щодо забезпечення безпеки їх життєдіяльності. Це пов'язано з високою мірою виникнення небезпечних та ризикових факторів та умов під час виконання особами рядового і начальницького складу своїх посадово-функціональних повноважень. «Досить сумна статистика свідчить, що від 7 до 12 відсотків працівників органів внутрішніх справ гинуть, зазнають тяжких фізичних та психічних травм під час виконання службових обов'язків і так чи інакше пов'язаних з ними дій та гострих постекстремальних переживань... По результатах опитування визнані потенційно екстремальними службові ситуації таких підрозділів ОВС: слідства – 50 %, міліції громадської безпеки – 52%, кримінальної міліції – 60 % та спецпідрозділів – 64%, – констатують М.І.Ануфрієв та Я.Ю.Кондратьєв [1, с.3]. Небезпека, ризик – ознаки, які визначально притаманні професії працівника органів внутрішніх справ. І завдання, причому одне з найважливіших, керівництва органів системи Міністерства внутрішніх справ полягає в здатності реально забезпечити безпечні умови професійної діяльності осіб рядового та начальницького складу. Небезпека і фактори ризику в професійній діяльності працівників органів внутрішніх справ зменшуються чи нейтралізуються органічною системою взаємозалежних і взаємообумовлених заходів організаційно-управлінського та правового характеру. При цьому зміст поняття «організаційно-управлінські заходи», виходячи з кута зору нашого дослідження, ми розуміємо широко. Це озна-

чає, що поняття «організаційно-правові заходи» охоплює в якості елементів змісту також кадрове, матеріально-технічне, економічне, соціальне, психологічне та інше забезпечення безпеки життєдіяльності особового складу органів внутрішніх справ. Така позиція вже не нова у літературі. Наприклад, А.В.Буданов зазначає, що переважна більшість названих елементів професійної захищеності працівника органів внутрішніх справ забезпечується суб'єктами управління Міністерства внутрішніх справ України [2, с.9]. Управління і організація – це двоєдина загальна функція керівництва органів внутрішніх справ, а в межах цієї функції здійснюється і кадрове, і економічне, і матеріально-технічне, і психологічне, і соціальне забезпечення того чи іншого питання. В одному випадку це питання торкається забезпечення безпеки життєдіяльності осіб рядового та начальницького складу. «Засіб безпеки – це заходи здійснення задач і функцій управління в сфері безпеки. Таке розуміння змісту засобу безпеки дає нам відповідь на питання про те, яким чином найбільш раціонально можна досягти мети безпеки, здійснити управлінську діяльність у сфері безпеки. Засоби, які використовуються системами безпеки, покликані забезпечити високу ефективність діяльності у попередженні, виявленні та припиненні загроз і небезпек, спроможність до розвитку, творчої ініціативи кожного її елемента» [3, с.68]. Отже, засоби безпеки можуть мати різний характер (економічний, соціальний, матеріально-технічний, психологічний, кадровий), однак усі вони слугують одній меті – якнайкращим чином забезпечити реалізацію організаційно-управлінських функцій. Вони не виключають, а доповнюють один одного, бо кожний з них характеризується як засіб реалізації функцій управління та організації в сфері забезпечення безпеки життєдіяльності працівників органів внутрішніх справ. Завдання правового забезпечення в цій сфері полягає в легалізації усіх найважливіших моментів здійснення організаційно-управлінської функції.

Безпека працівників органів внутрішніх справ в процесі життєдіяльності об'єктивно вимагає специфічного, чітко працюючого механізму організаційно-правового забезпечення, здатного здійснювати ефективний вплив на об'єкт своєї діяльності. В цьому аспекті важливу роль відіграє група організаційно-управлінських та правових заходів, від яких значною мірою залежить ефективність процесу досягнення мети безпеки осіб рядового і начальницького складу під час їх службової діяльності, покликаної забезпечити охорону й захист прав, свобод та законних інтересів учасників суспільних відносин. Система цих організаційно-управлінських та правових заходів спрямована насамперед на усунення чи нейтралізацію небезпечних чи ризикових факторів в професійній службово-трудовій діяльності працівників органів внутрішніх справ.

Стосовно суті, поняття й основних особливостей небезпеки і професійного ризику в науці існують різні точки зору. В.А. Ліпкан вважає, що небезпека – це можливі або реальні явища, події і процеси, здатні нанести шкоду людині, соціальній групі, народу, суспільству, державі, планеті або навіть знищити їх, нанести шкоду їх благополуччю, зруйнувати матеріальні, духовні або природні цінності, викликати деградацію, закрити шляхи до

розвитку. Небезпека може виступати у різних формах: у вигляді намірів, планів підготовки дій і самих дій, спрямованих на знищення, пограбування, підкорення, послаблення, ліквідацію об'єктів безпеки [3, с. 89–90]. Ю.О. Чирова та О.С. Баб'як стверджують, що під поняттям безпеки необхідно розуміти такі впливи, котрі можуть наносити збитки здоров'ю людини, створювати реальну загрозу життю та утруднювати функціонування різних органів організму людини. Таке визначення враховує негативний тиск на людину оточуючого середовища, виробничої сфери, соціально-політичних ситуацій. Більш ґрунтовне вивчення всіх небезпек та характеру їх впливу на людину в процесі життєдіяльності потребує їхньої класифікації [4, с.7–8]. В.В. Гушнін розглядає поняття безпеки в якості «джерела підвищеної небезпеки». На його думку, джерело підвищеної безпеки є однією з основних умов виникнення та існування відносин, в яких суспільна небезпека [5, с.83]. Г.А.Флейшиц та Ю.Х.Колмиков відносять до джерел підвищеної небезпеки властивості речей та сил природи, які за досягнутого рівня науки й техніки повністю не піддаються контролю людини і тому, незважаючи на застосування усіх заходів обачності, створюють високу ступінь вірогідності заподіяння шкоди життю та здоров'ю людини або матеріальним благам [6, с.131; 7, с.118]. І.М.І.Ануфрієв та Я.Ю.Кондратьєв зводять небезпеку до стрес-факторів, які відображають ступінь усвідомлення працівником органів внутрішніх справ обставин, при яких поведінка правопорушника, дія стихійних природних сил, техногенна аварія чи катастрофа тощо, можуть завдати йому фізичної або психологічної шкоди, призвести до нещасного випадку, можливо, й загибелі [1, с.13]. У російському словнику С.І.Ожегова під небезпекою розуміється загроза заподіяння шкоди, загроза життю та здоров'ю людині, іншим її цінностям [8, с.451]. В.С. Зеленецький та М.В.Куркін вважають, що загроза, як зовнішній чинник безпеки, включаючи специфічний вплив на конкретного суб'єкта, зумовлює його особливий психологічний стан. Останній виступає у якості психофізіологічної ознаки безпеки. Людина, що знаходиться у стані безпеки, відчуває тривогу, неспокій, для неї характерне психічне напруження та інші негативні прояви [9, с. 84].

Зважаючи на багатоаспектний характер явища «безпека», логічно припустити, що в процесі професійної службово-трудова діяльності працівники органів внутрішніх справ стикаються з різними за характером, змістом, силою та наслідками свого впливу небезпечними умовами, об'єктами, предметами, факторами. Звідси і поняття *безпеки у професійній діяльності працівників органів внутрішніх справ* слід визначати як сукупність різних за змістом, характером, силою та наслідками впливу умов, об'єктів, предметів, факторів й процесів, які загрожують безпеці життєдіяльності осіб рядового і начальницького складу й здатні заподіяти шкоду життю, здоров'ю, честі, гідності та недоторканості останніх в процесі виконання ними посадово-функціональних обов'язків. Виходячи з такого розуміння безпеки в сфері професійної службово-трудова діяльності особового складу є сенс визнати такі їх види: *потенційна, уявна, провокована, реальна*. Потенційна виникає при будь-якому можливому контакті з нега-

тивними якостями об'єктів чи суб'єктів ситуації. Уявна є результатом перебільшення чи хибної оцінки негативних якостей ситуації, поведінки конкретних осіб, хибного тлумачення мовних повідомлень. Провокована виникає внаслідок прояву окремих особистісних негативних якостей працівника (агресивність, грубість, жорстокість, пиха, гонор тощо) і відповідної протиправної реакції на них з боку інших осіб. Реальна – це наслідок несприятливої динаміки оперативно-службової ситуації з реальними факторами загрози життю та здоров'ю працівника.

Список літератури: 1. Забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків: Наук.-практичний посібник /Під заг.ред. М.І Ануфреєва та Я.М. Кондратьєва. К., 1999. 2. Буданов А.В. Педагогика личної професійної безпеки співробітників органів внутрішніх справ. М., 1997. 3. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. К., 2003. 4. Чирова Ю.О., Баб'як О.С. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. К., 2001. 5. Гушин В.В. Общественная безопасность и чрезвычайные ситуации. Монография. М., 1996. 6. Флейшиц Г.А. Обязательства из причинения вреда и из неосновательного обогащения. М., 1951. 7. Колмиков Ю.Х. Имущественные права советских граждан. Саратов, 1989. 8. Ожегов С.И. Словарь русского языка. М., 1989. 9. Зеленецький В.С., Куркин М.В. Поняття безпеки та її забезпечення суб'єктами кримінального процесу// Вісник Університету внутрішніх справ. 1992. Вип.2.

Надійшла до редакції 17.06.04

Г.В. Рибницький

ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ РОЗБІЖНОСТЕЙ ТА ПІДПИСАННЯ КОЛЕКТИВНОГО ДОГОВОРУ

Під час проведення колективних переговорів між сторонами можуть виникнути розбіжності або трудові спори щодо структури чи змісту колективного договору. Механізм вирішення розбіжностей або трудових спорів міститься в Законі України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [1, ст.227]. У ньому визначені правові та організаційні засади функціонування системи заходів по вирішенню колективних трудових спорів, а також здійснення взаємодії сторін соціально-трудова відносин в процесі врегулювання останніх. Означений Закон став важливою новацією в трудовому праві України, однак і він не позбавлений деяких недоліків. «Чинне сьогодні законодавство, яке регулює порядок вирішення трудових спорів, і колективних зокрема, не в повній мірі відповідає вимогам ринкової економіки», – також робить висновок В.Я. Бурак [2, с.101].

У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про порядок вирішення трудових спорів (конфліктів)» [1, ст.277] за назвою «Сфера дії Закону» вказується, що встановлені у цьому нормативно-правовому акті норми поширюються на найманих працівників та організацій, утворені ними відповідно до законодавства для представництва і захисту їх інтересів, та на власників підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також на організації власників. Незрозуміло, чому у частині другій статті за назвою «Сфера дії Закону» дається визначення по-